

Vankó Zsuzsa

A Szabadító jövedele

Messiási ígéretek a Bibliában

Spalding Alapítvány

Budapest, 2015

TARTALOM

▪ Előszó	9
Bevezetés	11
▪ Érdemes-e közelebbről megismerni a Bibliában foglalt messiási ígéretek?	13
▪ Ellentétes álláspontok, vitatott kérdések	19
▪ A messiás szó és a Messiás név jelentése	25
▪ A messiási próféciaák sajátosságai	31
▪ Messiási próféciaák az Ószövetségben	37
▪ A Messiásra utaló nevek és jelképek az Ószövetségben	45
Ígéretek az ősevangéliumtól Mózesig	47
▪ Az „ősevangélium”	49
▪ Az Izráel ősatyáinak adott ígéretek	59
<i>Az Ábrahámnak adott ígélet (1Móz 12,3)</i>	59
<i>Az Izsákra vonatkozó ígéretek, és a neki tett ígélet (1Móz 17,19; 26,4)</i>	64
<i>Az Ábrahámnak adott különleges kinyilatkoztatás (1Móz 22,1–14)</i>	67
<i>A Jákobnak adott ígélet (1Móz 28,11–14)</i>	76
<i>A Jákob által adott ígélet (1Móz 49,8–12)</i>	78
▪ Jób hitvallása a „Meváltóról”	89
▪ Kinyilatkoztatások Mózes korában	95
<i>Jelképes cselekedetek által adott kinyilatkoztatások</i>	95
<i>A Bálám szájába adott prófécia (4Móz 24,17–24)</i>	104
<i>A Mózes által adott ígélet (5Móz 18,15–19)</i>	109

Ígéretek Dávid és Salamon korában	121
▪ A Dávidnak adott ígéret (2Sám 7,12–16)	123
<i>Salamon mint a Messiás előképe</i>	124
<i>A Salamonra és a Messiásra egyaránt vonatkozó párhuzamos jellemzők</i>	127
<i>A legismertebb messiási cím: „Dávid fia”</i>	131
▪ Messiási jövendölések a zsoltárokbán	135
Kinyilatkoztatások a Zsoltárok könyvében	137
▪ A Messiás személye a zsoltárokbán	139
<i>„Kicsoda az ember és az ember fia?” (8. zsoltár)</i>	139
<i>„Íme jövök, a könyvtetekercsben írva van felőlem...” (Zsolt 40,7–8)</i>	149
<i>„Megnyitom számat példabeszédre...” (Zsolt 78,1–2)</i>	155
▪ A Messiás szenvedéséről szóló zsoltárok	157
<i>„Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” (22. zsoltár)</i>	157
<i>„A gyalázat megtörte szívemet...” (Zsolt 69,1–5.10.15–16.18–22.26)</i>	179
<i>„Kezedre bízom lelkemet...” (Zsolt 31,6)</i>	189
▪ A Messiás ellenségei	193
<i>„Aki kenyeremet ette, felemelte sarkát ellenem...” (Zsolt 41,10)</i>	193
<i>„Tiszttségét más foglalja el...” (Zsolt 109,3–5.8–10.17–18.25–26)</i>	197
▪ A Messiás feltámadása és felmagasztaltatása	203
<i>„Nem hagysz engem a sírban...” (Zsolt 16,8–10)</i>	203
<i>„Felmentél a magasságba...” (Zsolt 68,19.25)</i>	212
<i>„Ülj az én jobbomon..., pap vagy te... Melkisédek rendje szerint” (110. zsoltár)</i>	221
<i>„A kő, amit az építők megvetettek, szegletkővé lett...” (Zsolt 118,19–29)</i>	235

▪ A Messiás örökkévaló királysága	245
„Igazság pálcája a te királyságod pálcája...” (Zsolt 45,1–8)	245
„Igazság és jogosság trónod alapja...” (Zsolt 89,2–5.15.27–38)	253
„Hajoljanak meg előtte a királyok mind, minden nemzet szolgáljon néki!” (Zsolt 72,1.7–8.11.18–19)	257
„Régen fundáltad a földet, az égek is kezed munkája... azok elvesznek, de te megmaradsz...” (Zsolt 102,1.14.20–22.26–29)	260
„Én kentem fel királyomat a Sionon... Fiam vagy te...” (2. zsoltár)	264
„Az Úr eljön, hogy megítélje a földet... Az Úr uralkodik, örüljön a Föld!” (96–98. zsoltár)	278

| Előszó

Csakis magunkra, és (jó esetben) egymásra számíthatunk a sokszor megoldhatatlannak tűnő egyéni gondokat, valamint az emberiség napjainkra olyannyira veszélyeztetett helyzetét illetően? Vagy létezik valamilyen kívülről, „felülről” jövő szabadítás ígérete, amivel – a józan racionalitás igényét fenntartva – szóba lehet állni? Ezt a létkérdést érinti e könyv témája.

Semmi túlzás nincs abban a megállapításban, hogy az emberiség története drámai szakaszba jutott. A válságjelenségek egymásra halmozódása és a megoldásukra mutatkozó csekély esély miatt reális e kijelentés. A klímaváltozás például korántsem az egyetlen probléma korunkban, hisz ott vannak emellett a háborús konfliktusok, az ebből fakadó népvándorlás, továbbá a gazdasági, szociális, nemzedéki, kulturális és egyéb krízisjelenségek, mégis, csak erről az egy oldalról is, ennyire súlyos civilizációnk fenyegetettsége: „A *The New Climate Economy* nevű kormányközi agytröszt szerint kétséges, hogy valamennyi állam túléli-e a globális klímaváltozás okozta rombolást. A vesztes országokból milliós menekülthullámok indulhatnak el a szerencsésebbek felé... Félő, hogy a helyzet mentésére irányuló erőfeszítések sikeressége esetén sem marad két fok alatt a globális átlaghőmérséklet emelkedése

2050-ig. Márpedig, szakértők szerint, ennél erősebb felmelegedés nyomán már visszafordíthatatlanná és beláthatatlanná válnak a klímaváltozás következményei.”¹

Kiélezett tehát a kérdés: Mit tartalmaznak a Szentírás isteni Szabadítóra vonatkozó ígéretei? Hitelesítette-e ezeket múltbeli beteljesedésük? Vannak-e olyan vonatkozásai ezeknek az ígéreteknek, amelyek még nem teljesedtek be? Adhatnak-e valamilyen reménységet ezek a jövőt illetően?

Nem teológiában, teológiai szaknyelvben jártas olvasók számára készült ez az írás. Megfelel ugyan annak a tudományos művekkel szemben támasztott kíváncságnak, hogy megbízható ismereteket közöl, emellett fontos szempontként érvényesül azonban közérthetőségre, az egyszerű, világos megfogalmazásra törekvés.

A bibliai szövegeket a széles körben használt, revideált Károli-fordításból idézem. Minimális stilizálást végeztem ott, ahol ez szükséges volt a mai nyelvhasználat miatt, hogy „ne a nyelv, legfeljebb a tartalom állítsa meg az olvasót”,² azaz ne akadályozza a nyelv az olvasottak megértését. Ahol szükséges, pontosítottam is a fordítást az eredeti héber vagy arám szövegre hivatkozva. (Az eredeti, bibliai héber és görög szavak fonetikus átírásban szerepelnek a könyvben. A bibliai könyvek rövidítésének jegyzéke a könyv végén található. A messiási ígéretkezes keletkezési idejét a bibliai kronológia szerint jelöltem az egyes fejezetek címe alatt.)

A szerző

1 Németh András: Globális klímaváltozás c. cikkéből; *HVG*, 2015. aug. 1.

2 Móricz Zsigmond: *A kálvinista keresz. Bibliai tárgyú tanulmány, elbeszélés és cikkek*. Sola Scriptura Teológiai Főiskola, Budapest, 1999, 96. o.

Bevezetés

Érdemes-e közelebbről megismerni a Bibliában foglalt messiási ígéreteket?

A *messiás* szó héber eredetű, a Bibliából származik. Jelentése: *felkent*. (Jelentéstartalmának bővebb kifejtését lásd *A messiás szó és a Messiás név jelentése* című fejezetben.) Tágabb értelemben váratlan, csodaszerű szabadításra utal a szó a köznyelvben. Ismert mondás, hogy „vártalak téged/vártam őt, mint a messiást”. Negatív előjelűvé is válhat a „messiásvárás”, ha valaki csodára vár szorult helyzetében, anélkül, hogy megtenné azt, amit megtehetne.

Izráelben az Isten által ígért Szabadító jelölésére szolgált a Messiás (Felkent) kifejezés. Mintegy ezer éven át hirdették a próféták egy bizonyos Megváltó jövetelét, akinek a karakterét, tevékenységét sok oldalról bemutatták. Figyelemre méltó Blaise Pascal megjegyzése ezzel kapcsolatban: „Merészség kell hozzá, hogy egy és ugyanazon dolgot annyiféleképpen mondjanak meg előre.”¹

Legtöbbször jelképek mögé rejtetten szóltak a próféták e Szabadítóról, néhányszor azonban nyíltan „*Messiásnak, Messias-fejedelemnek*” neveztetik az Ószövetség lapjain. Így vált névvé a Messiás. A róla – személyéről és szabadító művéről –

1 Blaise Pascal: *Gondolatok*, Lazi Kiadó, Szeged, 2005, 709. töredék, részlet.

szóló ószövetségi igeszakaszokat nevezzük messiási próféciáknak vagy jövendöléseknek.

A keresztény hitnek alaptétele, hogy az ígért, előre meghirdetett Messiás Jézus személyében jött el. A zsidó nép körében született és tanított, ahol széles körben ismertek voltak a róla szóló próféciák, a korabeli vallási vezetők azonban hamis Messiásnak minősítették, és halálra ítélték. Az úgynevezett pogány világban viszont gyorsan és egyre szélesebb körben terjedt a róla szóló *evangélium (jó hír)*.² A Jézust Messiásnak (Megváltónak) valló kereszténység a legnagyobb lélekszámú vallás ma a világon, minden kontinensen vannak követői. Az átlagember körülbelül ennyit hallott és tud a Messiás-kérdésről. A keresztények nagy része sem rendelkezik ennél sokkal több ismerettel. Kérdés, hogy van-e időszerep és haszna e témakör kutatásának, feltárásának, ha a messiási ígéretek kétezer éve beteljesedtek már Jézus személyében, mint ahogyan azt a keresztények vallják?

Az alábbi okokból van értelme a messiási ígéretekkel való foglalkozásnak:

Maga a jelenség, a nagyszámú messiási jövendölés – amelyek mintegy ezer éven át keletkeztek és foglaltattak írásba – önmagában figyelemre méltó. Úgyszintén az újszövetségi iratok értelmezése, miszerint mindezek pontosan beteljesedtek Jézus személyében, életében, munkásságában. Pál apostol tömör kijelentése szerint: „*Isten valamennyi ígérete Őbenne [Jézusban] lett igenné, Őbenne lett ámenné.*” (2Kor 1,20)

Pascaltól származnak a következő gondolatok is: „Már az is végtelen tudást tételezne fel, ha egyetlen ember írta volna meg egy könyvben a Jézus Krisztusra vonatkozó összes jövendölést, eljövételének idejét és módját, s aztán Jézus való-

2 Az Újszövetség görög szövegében szereplő *evangélium* szó jelentése: *jó hír*.

ban e jövendölések szerint jött volna el. Itt azonban sokkal többről van szó... egymást követő férfiak szakadatlan soráról, akik eltérések nélkül jövendölik ugyanazt az eljövotelt.”³

Charles H. Spurgeon írja: „Nem csodálatos, hogy a különböző ígéretek, próféciák és előképek... ilyen sokasága beteljesülésének egyetlen személyben kellett megvalósulnia? Tekints el egyszer Krisztustól, add oda az Ószövetséget egy tudós embernek, és mondd neki: »...Itt egy feladat az Ön számára... Üljön le, tervezzen meg egy... személyiséget, akiben mindaz beteljesedik, amit itt előre megmondtak...« Merem állítani: Ha minden idők legnagyobb szellemei összeülnének, hogy ezt a kérdést megoldják, hogy minden jelre és ígéretre... érvényes kulcsot találjanak, hiába fáradszának... Egyikük javasol egy megoldást, amely két vagy három jelet megmagyaráz, de tovább már nem megy a dolog, a következő jelek ezzel már nem tárulnak fel. Egy másik tudós egy másik kulcsot javasol, de az ott mond csődöt, ahol pedig a legszükségesebb lenne..., és így megy tovább, egyik próbálkozás a másik után vall kudarcot. Nemcsak a jelek, próféciák és ígéretek teljesülnek be Krisztusban, hanem a régi zsidó kultikus... törvények minden áldozata éppúgy megtalálja a maga magyarázatát, mint a végét: »beteljesedtek Őbenne.«”⁴

Ez a jelenség nem csupán figyelemre méltó, de magyarázatot is kíván.

A messiási jövendölések nyelvileg is igen különlegesek. Sajátos, egyedi kifejezésekkel tűzdeltek, rendkívül tömören megfogalmazottak, mintha csak mérnöki precizitással terveztek és állították volna össze őket. Olykor szinte „anya-jegyszerű” ismertetőjeleket adnak meg a Messiás személyét

3 *Gondolatok*, i. m., 710. töredék, részlet.

4 *Elvégeztetett! Krisztus hét szava a kereszten*. Evangéliumi Kiadó, Bp., 2003, 92–95. o.

illetően, azért hogy semmiképpen ne lehessen elvéteni azonosítását. Ezenkívül mély gondolatokat, nagy eszméket tartalmaznak a Messiás személyét és szabadító munkáját illetően. Beérni csupán az újszövetségi hivatkozásokkal, nem keresni vissza forrásukat, nem kutatni az eredeti ószövetségi kijelentéseket, hogy feltáruljon azok teljes tartalma, – nagy veszteség.

A messiási jövendölések nagy része kettős prófécia: Nem csupán a Messiás első eljövételére vonatkoznak, hanem a másodikra, azaz az ő visszajövetelére is. Az ószövetségi próféták a Messiás egyszeri eljövételéről tudtak, amikor beteljesíti mindazt, ami felőle előre megíratott. Jézus kezdte tanítványait rávezetni arra, hogy először csak az ígéretek egy részét teljesíti be, visszatérésekor pedig majd a többit is.

Alkalmas szemléltetés lehet minderre a következő hasonlat: Ha valaki egy olyan országúton halad, amelyen előretekintve tőle bizonyos távolságban két fa áll egymás mögött, akkor messziről csak egyet fog látni. Az elsőhöz közel érve látja majd meg a mögötte levő másodikat is.

Péter apostol ezt írja az ószövetségi prófétákról: „[Az] üdvösség [a szabadítás] *felől tudakozódtak*... *Nyomozódva, hogy mely vagy milyen időre jelentette azt ki a Krisztus őbennük levő Lelke*... *Akiknek megjelentetett, hogy nem maguknak, hanem nekünk [későbbi nemzedékeknek] szolgáltak [az általuk közvetített kijelentésekkel].*” (1Pt 1,10–12) A próféták nem értettek meg tehát mindent a maguk korában a messiási ígéretek teljeseését illetően.

A kereszténység egyetemes hitvallása szerint Jézus újbóli eljövetele, avagy visszajövetele még ezután fog beteljesedni. Kórusban hangzik a hívek ajkán szinte minden keresztény felekezetben és istentiszteleten: „...[Jézus] fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atya Isten jobbján, onnan jön el ítélni élőket és holtakat.” (Részlet az ún. Apostoli Hitval-

lásból.) Ezért sem helyes tehát lezárni a messiási jövendölésekkel való foglalkozást, mivel a bennük foglalt ígéretek egy része még nem teljesedett be. Várható ezek beteljesedése is a jövőben, csakúgy, mint a szabadító első eljövételére vonatkozó kijelentéseké? Ezekre az ígéretekre is érvényes az, amit Jézus mondott: „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak”? (Mt 24,35; Lk 21,33)

A messiási próféciák szerint az egyes embernek és az egész emberiségnek egyaránt isteni Megváltóra, Szabadítóra van szüksége. A megváltás bibliai eszméje azonban elhomályosult a kereszténység köreiből napjainkra. Ma egyre inkább ezzel az értelmezésével találkozunk: A keresztények evilági társadalom javítására irányuló aktív szolgálata által valósul meg az isteni megváltás, azáltal, hogy hozzájárulnak a földi élet élhetővé és biztonságosabbá tételéhez. Kortárs protestáns teológustól származik az alábbi kijelentés: „Ha a Lélek vezérel bennünket, akkor nem olyan uralomban reménykedünk, amely majd egyszer valamikor eljön, hanem azért könyörgünk, hogy Isten országa épüljön bele e föld uralmi rendszereibe.”⁵

Indokolt tehát megvizsgálni, hogy ténylegesen mit tartalmaz a bibliai megváltáseszme. Fontos kérdés, hogy idejétmúltnak tekinthető-e ez az eszme, amit ennél fogva félre kell tenni?

A Biblia isteni ihletettségeről vallott keresztény tantétel is kiüresedett, illetve elbizonytalanodott korunkra, noha formálisan egyetlen keresztény felekezet sem tagadja azt. Ma inkább a „keresztény hagyomány” hangsúlyozása a jellemző, amelynek „a Biblia egy része”. Ma, James D. Smart megfogalmazása szerint, „a Biblia különös csendjéről” lehet beszélni

5 Jörg Zink: *Egyetemes egyház, de mikor?* Kálvin Kiadó, Bp., 2003, 182. o.

az egyházban.⁶ Meggyengült tehát az a keresztény meggyőződés, miszerint a Biblia tartalmilag egészében isteni kinyilatkoztatás, Isten beszéde emberi nyelven. Hasznos és szükséges végiggondolni, hogy milyen következtetéshez vezet a messiási jövendölések tanulmányozása az ihletettség értelmezése tekintetében.

E könyv célja az egyes messiási próféciák tartalmának a feltárása, összevetve az újszövetségi hivatkozásokkal, beteljesedésük azonosíthatóságával. A tanulmány befejező részében azonban visszatérünk az itt felsorolt öt szempontra, hogy megfogalmazzuk a végkövetkeztetéseket.

6 Karlfried Froehlich: Merre tart a bibliai hermeneutika c. cikkében hivatkozik James D. Smart idézett megfogalmazására. In Fabiny Tibor szerk.: *Paradigmaváltások a Biblia értelmezésében*. Hermeneutikai kutatóközpont, Budapest, 1994, 22. o.

A messiás szó és a Messiás név jelentése

A héber *masiah*¹ szó átírása a magyar *messiás*. Az Ószövetség ókori görög fordításában, a Septuagintában *krisztosz* a megfelelője, aminek a jelentése *felkent*, csakúgy, mint a *masiahé*.

Tárgyra vagy személyre is vonatkozhat a *felkent* megjelölés. Az ókori népek körében általánosan ismert volt az olajjal megkenés mint szakrális cselekedet. Olajjal kenték meg isteneik szobrát például az egyiptomiak és a babiloniak. Egy ókori Egyiptomból származó felirat a trónon ülő fáraó fejére töltött olajról tesz említést. Amiképpen az emberi beszédet Isten eszközül használta arra, hogy közölje általa üzenetét az emberekkel, úgy használta fel a szakrális célú olajjal megkenés gyakorlatát is arra, hogy kifejezésre jutasson bizonyos mondanivalót e jelképes cselekedet által.

Izráelben a Szentlélek szimbóluma volt az olaj. Erről tanúskodik az alábbi, Ésaías próféta könyvéből idézett igé is: „Az Úr Isten *Lelke van énrajtam, mivelhogy felkent engem...*” (Ésa 61,1; vö. Zak 4,6-al, figyelembe véve a szövegösszefüggést.)

1 Az *msh* igegyökből származik a szó, amelynek a jelentése: *megken, felken*. Szenvendő melléknévi igenév a *masiah*, qual igeörzsben – harmincnolcszor fordul elő az Ószövetségben.

Az olajjal megkenés mindenekelőtt szent célra való elkülönítést fejezett ki. A pusztai szent sátor minden berendezési tárgyát is olajjal kenték meg Isten rendeletére (2Móz 30,26–29). Arra tanította ez az izraelitákat, hogy minden istentiszteleti célra használt tárgy, eszköz Isten szentségére emlékeztet, ennek megfelelő tisztelettel kell bánni velük. „*Kend fel Áront,² és az ő fiait is, így szenteld őket papjaimmá*” – hangzott Isten utasítása Mózesnek (2Móz 30,30; vö. 3Móz 8,30).³ A papokon kívül a prófétákat és a királyokat is úgy iktatták be tisztükbe Izráelben, hogy olajat töltöttek a fejükre. Az volt a mondanivalója ennek a jelképes szertartásnak, hogy Istentől kapott szolgálatukat csakis a Szentlélek jelenléte mellett, együttműködése, segítsége által tölthetik be eredményesen.

Ószövetségi példa a próféta felkenésére: „*Elizeust... a Sáfát fiát... kenjed prófétává a te helyedbe*” – mondta Isten Illés prófétának (1Kir 19,16). Példa a király felkenésére: „*Kend fel, mert ő az*” – mondta Isten Sámuel prófétának Isai legkisebb fiára, Dávidra vonatkozóan. „*Vette azért Sámuel az olajos szarut, és felkenete őt testvérei között. Attól a naptól fogva az Úr Lelke Dávidra szállt.*” (1Sám 16,12–13)⁴

Az istentiszteleti célt szolgáló tárgyak és az Isten szolgálótára elhívott személyek felkenéséhez különleges, szent olajat használtak, amelynek külön receptje volt: „*Végy drága fűszereket, híg mirhát... jó illatú fahéjat... illatos kalmust... kasiát*

2 Mózes testvére, Istentől rendelt társa Izráel Egyiptomból való kiszabadítása során.

3 A későbbi rabbinikus hagyomány ehhez képest már csak a főpap vagy a főpap fia felkenéséről rendelkezett. Maimonidész, a 12. századi zsidó vallásbölcsező további változtatást is említ: „A második templom napjaiban [a babiloni fogság után, az i. e. 6. századtól] megszűnt az olajjal felkenés, a főpap felszentelése a ruhák [a különleges főpapi öltözet] ráadása által történt.” (Sefer Abodah: 1:8.)

4 Lásd még: 1Sám 9,27–10,1; 1Kir 1,34.

és egy hin faolajat. Legyen az szent kenőolaj... Ember testét azzal meg ne kenjék, se ahhoz hasonlót annak mértékei szerint ne csináljatok. Szent az, szent legyen előtettek is.” (2Móz 30,23–25.31–32) Ezáltal is elkülönítették a szent szertartást a közönséges olajjal való megkenéstől, minthogy egyébként testápolásra és gyógyszerként is használták az olajat. Ezenkívül szakrális felkenés csakis Isten rendelkezése alapján és általa megbízott személy által történhetett.

Szerepel az Ószövetségben az „öröm kenete, olaja” kifejezés is, mivel az olaj a jólét és a bőség szimbóluma is volt. A szakrális célú felkenés erre szintén utalt, mivel megtiszteltetés és áldás az, ha valakit Isten felken, a Szentlélek különleges adományában részesít. Nemcsak őrá árad ki az isteni kegyelem ezáltal, hanem a környezetére is. (Lásd Ésa 61,3; Zsolt 23,5. Az eljövendő Szabadítóra vonatkozóan is találkozunk egy helyen „az öröm olajával” való felkenés gondolatával: Zsolt 45,8.)

Így határozható meg mindezek alapján a *masiah* személyre vonatkozó jelentéstartalma: Isten által különleges feladatra kiválasztott és e feladatra a Szentlélek által képesített személy. Ilyen értelemben vonatkozhatott a *masiah* olyan emberre is, mint a perzsa Círusz király,⁵ akit Isten elhívott arra, hogy hazabocsássa a júdeaiakat a babiloni fogságból, és elrendelje a jeruzsálemi templom újjáépítését, valamint mélyreható történelmi és civilizációs változtatásokat vigyen véghez. Így szólt Isten róla és a néki adott megbízatásról előre, Ésaiás próféta által: „Pásztorom, aki véghezviszi minden akaratomat. Ezt mondja Jeruzsálemnek: megépíttessék; és a templomnak: alapja vettessék! Így szól az Úr felkentjéhez, Círuszhoz, akinek jobb kezét megfogtam, hogy meghódoltassak

5 Círusz a héber szövegben: Kóres. (Görögösen Kürosz a perzsa király neve.)

előtte népeket... és őelőtte megnyissam az ajtókat...” (Ésa 44,28; 45,1)

Amikor közelebbi meghatározás nélkül vonatkozik személyre a *masiah*, joggal értelmezhető az Isten által küldött és megígért Szabadító nevének, s írhatjuk nagybetűvel a fordításban.⁶ Magában foglalja e név azt az utalást, hogy az eljövendő Szabadító pap, próféta és király lesz egy személyben, mindenekelőtt pedig Szentlélekkel teljes. Az Ószövetség, mint említettük, legtöbbször jelképek mögé rejtetten szól⁷ az eljövendő Szabadítóról. Mindössze három Biblia-versben találkozunk „Messiásként, Messiás-fejedelemként”⁸ történo nyílt néven nevezésével. Ez a három ige a következő: „A föld királyai felkerekednek, és a fejedelmek együtt tanácskoznak az Úr ellen és az ő Felkentje [héberben: az ő Messiása] ellen.” (Zsolt 2,2) „...A Jeruzsálem újjáépítése felől való szózat keletkezésétől a Messiás-fejedelemig hét hét és hatvankét hét van...” (Dn 9,25) „A hatvankét hét után⁹ kiirtatik a Messiás, és senkije sem lesz.” (Dn 9,26) Igei formában azonban másutt is szó van a Szabadító felkenéséről, illetve arról, hogy ebből következően „Isten *Lelke megnyugszik rajta*” (Ésa 11,1–2; lásd még: Zsolt 2,6; 45,8; Ésa 61,1–2).

Az Újszövetség eredeti görög szövegében gyakran találkozunk a Messiás névnek megfelelő *Krisztosz* névvel Jézus nevének kiegészítéseként, *Jészousz Krisztosz* formában, mivelhogy az újszövetségi iratok szerzői egyértelműen azonosítják Jézust a Messiással. Így hangzott Péter apostol nevezetes vallomása Jézus tanítványaihoz intézett, „*ti kinek mondotok engem*” kérdésére: „*Te vagy a Krisztus* [a Messiás], az

6 A héber írás nem különbözteti meg a kisbetűt és a nagybetűt.

7 A jelképek felsorolását lásd az 5. fejezethez kapcsolt *függelékben*.

8 „*masiah nagid*” a héber szövegben.

9 Pontosított fordítás szerint. (A héber szövegben *aharé* található.)

élő Isten fia.” (Mt 16,15–16) Fordítás nélkül, görög betűkkel átírva is szerepel a Messiás név két helyen az Újszövetségben: *Messziasz* formában. A szövegösszefüggés mindkét helyen az, hogy Jézus személyében felismerték a megígért Messiást, az Isten által küldött felkent szabadítót: „*Találkozott András [Jézus egyik első tanítványa] a maga testvérével, Simonnal, és mondta néki: Megtaláltuk a Messiást, ami megmagyarázva [azaz lefordítva] Krisztosz.*” (Jn 1,42) „*Mondta néki [a szamáriai asszony Jézusnak]: Tudom, hogy a Messiás jön (aki Krisztusnak mondatik), és megjelent nekünk mindent.*” (Jn 4,25) Ezek az újszövetségi igék tanúsítják, hogy a korabeli szóhasználatban a *Messiás*, a *Felkent* mintegy az eljövendő Szabadító nevévé lett.

Ígéretek Dávid és Salamon korában

(Keletkezésük ideje a Krisztus előtti
11–10. század)

| A Dávidnak adott ígéret (2Sám 7,12–16)

„Mikor napjaid betelnek, és elalszol atyáiddal, feltámasztom utánad a te magodat, aki testedből származik, és megerősítem az ő királyságát. Ő fog házat építeni nevemnek, és megerősítem királyságának trónját mindörökké. Atyja leszek néki, ő pedig fiam lesz nekem. Mikor gonoszul cselekszik, megfenyíttem őt emberi vesszővel, emberek fainak büntetésével, irgalmaságomat azonban nem vonom meg tőle, miképpen megvontam Saultól, akit elmozdítottam előled. Maradandó lesz házad, királyságod örökre fennáll előttem, trónod szilárd lesz mindörökké.” (2Sám 7,12–16)¹

Ekképpen szólt Isten üzenete Dávid királynak Nátán próféta közvetítésével.

Dávid király az ország fővárosává tette Jeruzsálemet, és ünnepélyesen oda vitette át a Tízparancsolat kőtábláit tartalmazó frigyládát (szövetségládát), amit még Mózes idején készítették el Isten rendelése szerint. Elhelyezték azt egy erre a célra készített sátorban. Dávid azonban méltatlannak találta ezt a megoldást, ezért így szólt Nátán prófétához: „Nézd, én

¹ Pontosított fordítás szerint.

cédrusfából épített palotában lakom, Isten ládája pedig kárpitok között van.” (2Sám 7,2) Nátán azonnal értette, mire gondol a király, és saját emberi megítélése szerint helyeselte a nemes szándékot. Az Úr azonban ezt követően megszólította Nátán prófétát, és az idézett üzenetet küldte általa Dávidnak. Közölte a királlyal, hogy nem őt bízta meg a templomépítéssel,² fia fogja elvégezni ezt a munkát. Ugyanakkor fontos és értékes ígéretet adott néki utódját és családját illetően.

■ Salamon mint a Messiás előképe

Fiáról, Salamonról, trónja örököséről szólt elsődlegesen az ígéret. Bizonyos párhuzamok, hasonlóságok révén azonban Salamon a Messiás előképévé válik e jövődőlésben. Már a nevénel fogva is, mert a Salamon név *békességet* jelent, és a Messiás is (régies nyelvi alakban) „*Siló*”-nak, azaz „*békességnek*” és „*békesség fejedelmének*” neveztetik (1Móz 49,10; Ésa 9,6; Mik 5,5). Újra felbukkan e próféciaiban az a jellegzetes kifejezés is, amely az ősevangéliumtól fogva több messiási ígéretben megjelent: „*feltámasztom a te magodat.*” (A *'mag'zera* a héber szövegben itt is, csakúgy, mint az említett próféciaik esetében.)

Az újszövetségi visszahivatkozások felfedik, hogy csaknem minden érvényes a Messiásra vonatkozóan is, ami Sa-

2 Isten eme rendelkezésének az indoklása így hangzott Dávid későbbi vallomása szerint: „*Elvégeztem szívem szerint, hogy az Úr szövetsége ládájának állandó házat csináltatok... De Isten ezt mondta nekem: Ne te csinálj házat az én nevemnek, mert hadakozó ember vagy, vért is ontottál.*” (1Krón 28,2–3) Így fejezte ki Isten, mennyire idegen az ő erkölcsi lényétől a háború és a vérontás, noha az adott körülmények között megsegítette Izráelt honvédő harcaiban. Ez volt az oka annak, hogy Dávid fiát, Salamon királyt bízta meg Isten a templomépítéssel, akinek az idejében Izráelnek senkivel sem kellett háborúznia.

lamont illetően elhangzott a jövődőlésben. Kivételt csupán ez a részlet jelent: „*Mikor gonoszul cselekszik, megfenyítém őt emberi vesszővel, emberek fiainak büntetésével, irgalmaságomat azonban nem vonom meg tőle, miképpen megvontam Saultól, akit elmozdítottam előled.*” (14/b–15. vers) Ez csupán Salamonra vonatkozott, be is teljesedett életében (lásd 1Kir 11,11–13).

A párhuzamok a következők Salamon és a Messiás között az újszövetségi iratok értelmezése szerint:

SALAMON	A MESSIÁS
„A te magod, aki testedből származik...”	„Akit előre megígért [Isten] prófétái által az ő Fia felől, aki Dávid magvából lett test szerint.” (Rm 1,2–3; vö. 2Tim 2–8)
„Ő fog házat építeni az én nevemnek...”	„Felelt Jézus, és mondta nékik: Rontsátok le a templomot, és én három nap alatt megépítem azt.” (Jn 2,19)
„Leszek néki atyja, és ő lesz nékem fiam...”	„Ez az én szeretett Fiam, akiben én gyönyörködöm.” (Mt 3,17; 17,5)
	„Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz.” (Jn 20,17)

Egy részlet viszont csakis a Messiásra utalt a jövődőlésben: „*Megerősítem az ő királyságának trónját mindörökké.*” Ez az ígélet nem vonatkozhatott Salamonra. Az itt szereplő

ad ólám/mindörökké kifejezés csak akkor jelent vég nélküli időt, ha az örökkévaló Isten személyével kapcsolatos. Halandó emberre vonatkozóan ez a jelentése: végérvényes, amíg csak az adott személy élete tart. Salamon királysága azonban – erkölcsi és vallási eltévelyedése következtében – nem maradt erős mindvégig, Salamon haláláig (lásd 1Kir 11,4). Utódaira vonatkoztatva sem teljesült az ígélet, tehát abban az értelemben sem, hogy a dávidi–salamoni királyság mindörökké fennmaradt volna erős nemzetként. Mindjárt Salamon fia, Roboám idején kettészakadt az ország. A királyi család további trónörökösei Izráel tizenkét törzse közül már csak Júda és a kicsiny Benjámin törzse felett uralkodtak. I. e. 586-ban aztán a babilóniaiak hadjárata nyomán elpusztult Jeruzsálem, és megszűnt a dávidi királyság. (Az i. e. 2–1. században rövid ideig fennálló, független zsidó királyság uralkodói, az ún. makkabeus királyok már nem a dávidi királyság folytatói voltak, származásuk szerint sem.)

Marad tehát egyetlen lehetőség: A „*megerősítem az ő királyságának trónját mindörökké*” részlet a Dávid családjából való, eljövendő Messiás-királyra vonatkozik. Egyértelművé teszi ezt az úgynevezett angyali üdvözlés, Gábrriel angyal kijelentése Máriának, Jézus anyjának, születendő gyermekére, Jézusra vonatkozóan: „*Nagy lesz ő, és a Magasságos Fiának hívattatik. Néki adja az Úr Isten Dávidnak, az ő atyjának királyi székét, és uralkodik a Jákob házán mindörökké, királyságának nem lesz vége.*” (Lk 1,32–33) Egybecseng ez a kijelentés egy másik, Dániel könyvében található próféciával, amely ugyancsak a Messiásról mondja: „*Az ő hatalma örökkévaló hatalom, amely el nem múlik, és az ő országa meg nem ronttatik.*” (Dn 7,14)

Jézus királysága azonban csak visszajövelekor, földünk feletti hatalomátvétele nyomán fog megvalósulni, az újjáteremtett földön lesz örökké tartó. Olyan ígélet tehát ez is,

amely a Szabadító első eljövételén túl, az ő isteni hatalommal és dicsőséggel történő visszatérésére, második eljöveteleire utal.

■ A Salamonra és a Messiásra egyaránt vonatkozó párhuzamos jellemzők

■ A prófécia szerint az eljövendő Messiás éppúgy *Dávid magvából* való lesz, mint Salamon. A korábban adott ígéretek alapján annyi volt tudható a Messiásról, hogy „*asszony magva, Ábrahám, Izsák és Jákob magva*” lesz, és „*Júda*” törzséből (a Jákob Júda nevű fiáról elnevezett törzsből) származik majd. A Dávidnak adott ígélet tehát megerősíti a Megváltó valóságos emberré válására vonatkozó kijelentést, azáltal, hogy őt testi értelemben „*Dávid magvának*”, leszármazottjának mondja. Ezenkívül az eddigieknél közelebbi meghatározást ad a Messiás származásáról: Júda törzsén belül Dávid nemzetségéből való lesz.

Ebből következően Jézus anyjának, Máriának kellett Dávid családjából származnia, mivel Jézus nem apától és anyától született, mint az emberek gyermekei, hanem „*asszonytól lett*” (Gal 4,4). Az isteni teremtető hatalom titkára, ami által Isten Fia földi anyától, csecsemőként megszülethetett, csupán ezzel a kifejezéssel utal az Írás: „*Ami benne fogantatott, a Szentlélektől van.*” (Mt 1,20)

A Máté evangéliumában és Lukács evangéliumában található nemzetségtáblázatok viszont Jézus nevelőapja, József dávidi származását mutatják ki. Mindegyik nemzetségtáblázat érzékelteti azonban, hogy József csupán jog szerinti apja volt Jézusnak, nem pedig vér szerinti apja, mivel még megszületése előtt feleségül vette anyját, Máriát. Mt 1,16 így szól a nemzetségtáblázat utolsó láncszeméről: „*Jákob nemzette*

Józsefet, férjét Máriának, akitől született Jézus.” Lk 3,23-ban pedig ez olvasható: „*Jézus... mint vélték,³ József fia volt.*” „A Talmud szerint »csak az apa családját nevezték családnak, az anya családját nem nevezték családnak« ...Ezért adja meg tehát Máté a hivatalos apai családi vonalat.”⁴

A Lukács evangéliumában foglalt nemzetségtáblázat egyesek szerint nem József leszármazási vonalát adja meg, hanem a szintén dávidi származású Máriáét. Úgy vélik, hogy Mária apja, Héli családfáját vezeti végig Lukács evangélista, és csak az utolsó láncszemnél jelöli meg Józsefet, mint Héli fiát. Feltételezik, hogy Mária Héli egyetlen gyermeke volt, ezért amikor József feleségül vette őt, jogi értelemben Héli fiává és örökösévé lett a mózesi törvény értelmében (5Móz 25,5–9; Mt 22,24). „Zsidó olvasónak ez elegendő módon bizonyította, hogy Jézus mind édesanyja oldaláról, mind mostohaapja oldaláról jogilag elismert leszármazottja volt Dávidnak.”⁵

Mária dávidi származása azonban akkor is fennáll, ha a Lukács evangéliumában található családfa mégis József családfája, amelyet nem Dávid Salamon fiától, hanem Nátán nevű fiától vezet le, és a két leszármazási vonal összeházasodás révén találkozik. Gábiel angyal kijelentése a döntő bizonyosság. Nem nevezhette volna ugyanis Dávidot Mária születendő gyermeke „*atyjának*” (a távolabbi, híres ős értelmében), ha Mária nem lett volna dávidi származású. Rm 1,3 ugyancsak állítja, hogy Jézus „*test szerint*” Dávid fia volt.⁶

3 Pontosított fordítás szerint.

4 Risto Santala, i. m., 74. o.

5 Uo., 75. o.

6 Helyénvalónak tűnik az a következtetés is, hogy Lk 1,27-et így lenne helyes értelmezni, fordítani, megfelelő írásjelekkel ellátni (az Újszövetség legrégebbi kézírataiban ugyanis nincsenek írásjelek): „*Gábiel... elküldetett... egy József nevű férfinak eljegyzett szűzhez, Dávid házából, a szűznek neve pedig Mária.*”